

ХИТКІСТЬ ЛЮДИНИ В (ПОСТ)КОВІДНОМУ СВІТІ

Карпова Світлана Геннадіївна,

канд. філос. наук, доцент кафедри філософії
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україн

Анотація: Аналізується вплив пандемії Covid-19 на фрустраційні настрої в культурі і соціумі загалом, та в плані «хиткості людини». Також аналізується, як «ковідний дискурс» змінює антропологічне та соціальне питання; звертається увага на загостренні питання біобезпеки та актуалізації мультидисциплінарного дискурсу.

Ключові слова: біобезпека, гіперреальність, мультидисциплінарний дискурс, пандемія Covid-19, «хиткість людини». У 60-ті роки ХХ ст. французький філософ Е. Левінас писав, що «Криза гуманізму в нашу епоху виникає, безсумнівно, з досвіду людської безуспішності, яку видає і саме розмаїття наших засобів діяльності, і розмах наших зазіхань(…)нісенітниця, до якої призводять провали великих починань (політика і технологія заперечують в них під кінець задуми, ними ж рушійні), дає нам урок хиткості людини, іграшки своїх же творінь» [1, с. 195]. І як це не дивно сьогодні, більш ніж п'ятдесят років тому, ці положення Левінаса як ніколи стають актуальними в (пост)ковідному світі. Так, з одного боку, зрозуміло, що і зараз, і після пандемії, спричиненої коронавірусом SARS-Cov-2 вже не буде того бачення та переживання людини, взаємодії людина-людина та людина-суспільство, як це було наприкінці ХХ–початку ХХІ ст. Вже зараз відбуваються зміни, і надалі ця тенденція, думаю, збережеться, а «хиткість людини» стане глобальною характеристикою що, можливо, назавжди трансформує етичне, антропологічне, соціальне, економічне, політичне та інші буття.

Фрустраційні настрої в культурі будуть ще більше поглиблюватися насамперед тому, що ілюзія контролю над процесами не буде знаходити своє дієве втілення. Так, як ніколи сьогодні «...турбота про самого себе стає трагікомічною, а домагання розумної тварини на виділення місця в космосі і на свою здатність панувати над цілісністю буття і об'єднувати її в самопізнанні – ілюзорними» [1, с.196].

Так, унеможлиблюється не лише «турбота про себе», але й турбота про Іншого, що врешті-решт призводить до кризи людини та поглиблює політичну кризу. Італійський філософ нещодавно позначив це через інтерпретацію взаємодії «людина» – «маска» – «обличчя». Д. Агамбен в рубриці «Країна без обличчя» в жовтні 2020 р. пише, що «... країна, яка вирішує відмовитися від власного обличчя, всюди закривати обличчя своїх громадян масками, є країною, яка стерла з себе всі політичні виміри... (...) тепер переміщуються ізольовані один від одного люди, які втратили безпосередню і чутливу основу своєї спільноти і можуть тільки обмінюватися повідомленнями, адресованими імені без обличчя» [2].

І в цьому сенсі італійський філософ як ніколи близький до ідей,

озвучених свого часу Е. Левінасом (який сформулював свій концепт «Лік Іншого», хоча спочатку і в іншому, постконцлагерному сенсі). І тут дивно навіть не те, що Д. Агамбен приходиться до висновку, наведеного вище. А те, що не дивлячись на сформульовані свого часу положення М. Бердяєва, а потім Е. Левінаса, М. Фуко та більшості філософів ХХ ст. і постфілософів кінця ХХ – початку ХХІ ст., ще залишалися оптимістичні мислителі, які вважали, що можливий позитивний вихід з кризи гуманізму, і що людина (або навіть вже його привид) ще не розвіявся як радіаційний туман в сонячну погоду і все ж можливий концептуально, і не тільки. Але цей фруструючий оптимізм Джорджо Агамбена розбивається,

наштовхнувшись на скелю ковідної реальності. І такого роду висловлювання, які за допомогою «ковідного дискурсу» озвучуються сучасними мислителями і здаються наївними і суперечливими, але, по суті, вони загострюють і знову актуалізують людину в її кризовій різноманітності і повноті. І чим далі світове співтовариство знаходиться в умовах пандемії, тим чіткіше не тільки у більшості в науковому співтоваристві, а й у звичайній «пересічній людині» (висловлюючись словами Х.Ортега-і-Гассета) виникає стійке відчуття глобальних змін (не лише економічних, політичних та ін., що лежать на поверхні «постковідного синдрому»), но в першу чергу соціальних та суб'єктивних. Пізніше (наприкінці листопада 2020 р.) італійський філософ позбудеться оптимізму: «Ми не шкодуємо про цей світ, який закінчується, у нас немає ностальгії за ідеєю людського і божественного, яку безжалісні хвилі часу стирають, як пісок на березі історії.

Але з такою ж рішучістю ми відкидаємо оголене, німе і безлике життя і релігію здоров'я, які пропонують нам уряд. Ми не очікуємо нового бога або нової людини – швидше ми шукаємо тут і зараз, серед оточуючих нас руїн, скромну, більш просту форму життя, яка не є міражем ...» [3]. Та метафора, що її формулює Агамбен (і в цьому він близький до ідеї, свого часу сформованої М.Фуко), незважаючи на свій потенційний оптимізм, все ж таки в сучасних, ковідних умовах залишається поки «міражем» без потенційного визначення. Тому вже на сьогодні проблема постає навіть не в тому, щоб зафіксувати кризовий, «хиткий» стан в якому опинилася як окрема людина, так і людство в цілому часів теперішньої пандемії. Проблема стає більш глобальною в тому сенсі, що набуває з одного боку більш екзистенційного значення за рахунок не лише суто медичного, а вже мультидисциплінарного дискурсу. І ця тотальність лише посилює відчуття наближення смерті фізичної та метафізичної. Крім того, апатія як характерний побічний ефект, що часто супроводжує та стає характерним пост-станом тих, хто поборов коронавірусну інфекцію лише поглиблює психологічне напруження у локальному та глобальному суспільстві.

Також додаються політичне та економічне обмеження, – складові, які часто грають на посилення негативного сприйняття всієї ситуації та можливого виходу з того, що відбувалося та відбувається, а також відбудеться. А це, в свою чергу, фіксує не лише топологічну, але ще і темпоральну проблему, що посилюється додатково екзистенційним значенням, яке було зазначене вище. Тут важливим аспектом, що впливає на екзистенцію (пост)ковідної реальності стає мультидисциплінарність кризи, що охоплює всі сфери людської діяльності, а біобезпека стає загальним пріоритетом (навіть вище, ніж етичний), що

домінує у всіх дискурсах діяльності людини та суспільства. І можна в даному контексті безумовно погодитися з ідеєю сучасного італійського філософа Агамбена, який, аналізує соціально-гуманітарні дискурси, пов'язані з пандемією коронавірусу і позначає, що «Після того, як політика була замінена економікою, тепер, щоб керувати, вона також повинна бути інтегрована з новою парадигмою біобезпеки, заради якої повинні бути принесені в жертву всі інші потреби» [4].

Проблема тут в тому, що навіть сама ідея безпеки здоров'я, а також її втілення, стали з одного боку зручним інструментом маніпуляції і навіть створення специфічної, пандемічної гіперреальності з боку політичного, економічного та ін., і за всім цим ще більше загострилось питання можливості співіснування людина–суспільство, людина–людина, та інші базові для соціальної філософії дискурси.

Таким чином, враховуючи все вищезазначене, мультидисциплінарність проблемного поля та те, що з цього логічно випливає, стає важливим визначенням навіть не реальності часів пандемії, а того, що робити в постковідній реальності надалі. І багато в чому це залишається питанням, неможливим для вирішення сьогодні, що стає однією з причин виникнення коронавірусної гіперреальності.

СПИСОК

ЛІТЕРАТУРИ

1. Левинас Э. Гуманизм другого человека // Э. Левинас. Время и другой. Гуманизм другого человека. СПб.: Высшая Религиозно-Философская Школа, 1998, С.123-245.
2. Agamben G. Un paese senza volto (8 ottobre 2020). – Режим доступу: <https://www.quodlibet.it/giorgio-agamben-un-paese-senza-volto>.
3. Agamben G. Sul tempo che viene (23 novembre 2020). – Режим доступу: <https://www.quodlibet.it/giorgio-agamben-sul-tempo-che-viene>
4. Agamben G. Biosicurezza e politica. – Режим доступу: <https://www.quodlibet.it/giorgio-agamben-biosicurezza>